

KIDATO CHA TATU

MARUDIO YA USHAIRI

*Compilation of Possible Questions in Kiswahili Likely to be examined in
KCSE.*

*A Special Analysis of Prediction Questions that may be Tested in KCSE from this
Topic in Form 3.*

KISWAHILI

SERIES 1

For Marking Schemes

Mr Isaboke **0746 222 000 / 0742 999 000**

MWALIMU CONSULTANCY

USHAIRI

1. Alipokwenda kwao, mamaye alimwambia,
Nipa fedha au nguo, nataka kwenda tumia!
Nikosapo hivi leo, nipa kisu tajitia !
Huzunguka akilia kwa maana ya uketo

Ndipo mamaye kawaza, pamwe na kuzingatia,
Fedha zako umesoza, na leo zimekwisha,
Kisu sikukukataza, twaa upate jitia!
Mbele zangu n'ondokea! Wende na ukiwa wako!

Ulipogeuka nondo, nguo ukazingilia,
Kakaka kwa vishindo, usisaze hata moya,
Leo wanuka uvundo, wambeja wakukimbia!
Mbele zangu n'ondokea ! Wende na ukiwa wako!
Ukijigeuza nyama, kama Simba ukilia,
Watumwa ukawaegema, ukawla wote pia,
Pasi kuona huruma, kutoa wahurumia,
Mbona hukuzingatia? Wende na ukiwa wako!

Si mimi naliokupa, ukata huo, sikia!
Kwamba utakuja hapa, nipate kuondolea,
Naapa thama, naapa, sina la kukutendea!
Mbele zangu n'ondokea! Wende na ukiwa wako!

Tamati, nalikomile, ni hayo nalokwambia,
Hapahitaji kelele na kujirisha mabaya,
Na kwamba yakutukie, sema yapate n'elea!
Zidi radhi kuniwea ! Wende na ukiwa wako!

Maswali

- (a) Lipe shairi hili anwani mwafaka
- (b) Ni maudhui gani yanayojitokeza katika shairi hili
- (c) Taja na ueleze tabia za mnenewa katika shairi hili
- (d) Mshairi ametumia uhuru wa utunzi. Taja sehemu mbili alikotumia uhuru huo
- (e) Eleza umbo la shairi hili
- (f) Eleza maana ya maneno yafuatayo kama yalivyotumiwa katika shairi :-

- (i) Uketo
- (ii) Ukata

2. . ***Soma shairi lifuatalo kisha ujibu maswali***

Msituni nikakuta, nyuki wamo mzingani,
Kwa juhudi wanakita, mara nje mara ndani,
Husuda wameikata, hata hawasengenyani,
Nyuki ni wadudu duni, wanashinda kwa umoja

Mchwa nao nikaona, wamejenga masikani,
Wafanya bidii sana, uvivu hawatamani,
Wao husaidiana, tena hawadanganyani,
Mchwa wadudu wa chini, wanaishi kwa umoja

Nalo jeshi la siafu, hutandawaa njiani,
Laenda bila ya hofu, maana ajiamini,
Silaha zao dhaifu, meno, tena hawaoni
Wa kuwatadia nini ? Kwani wanao umoja.

Nao chungu wachukuzi, nyama warima njiani,
Masikini wapagazi, mizigo yao kichwani,
Ingawa si wachokozi, wakali ukiwahini,
Katu hawafarakani, wanadamu kwa umoja.

Sisi ni wana Adamu, mbona hatusikizani,
Tusitietie hamu, ukubwa kuutamani,
Wachache wataalamu, tuwasadi kwa imani,
Hii “Huyu awezani,” yatuvunjia umoja

Maswali

- (a) Lipe shairi hili anwani mwafaka.
- (b) Ni sifa zipi nne zinazopewa wanaozungumza.
- (c) Onyesha jinsi mwandishi alivyotumia uhuru wake katika shairi hili.
- (d) Eleza muundo wa shairi hili.
- (e) Andika ubeti wa mwisho kwa lugha nathari.
- (f) Taja mafunzo mawili unayopata kutokana na wahusika wanaozungumziwa.
- (g) Eleza maana ya maneno yafuatayo kama yalivyotumiwa katika shairi hilo.
 - (i) Chungu
 - (ii) Tuwasadi

3. *Soma shairi lifuatalo kisha ujibu maswali.*

Twamshukuru Mwenyezi. Kamwe wingi ukarimu
Alo na kiti cha enzi, Mola wetu akramu
Kutupa kitu azizi , lugha kutakalamu
Lugha ni kitu kitamu, ujuwapo kutumia

Lugha mkuu mlezi , aleaye binadamu
Hata wanyama ja mbuzi, wema lugha wafahamu
Hafuguwa simulizi, izaayo tabasamu
Lugha huwa ni imamu, ujuwapo kutumia

(3) Lugha hodari mkwezi, akweaye tata ngumu
Huzifyeka pingamizi, zizushazo uhasama
Ikazidisha mapenzi, wapendanao kudumu
Lugha huyeyusha sumu, ujuwapo kutumia

Lugha ndiye mpagazi, mazito kuyahudumu
Pia hupanga vizazi, pasi mbari kudhulumu
Aidha hufanya kazi, ikawa mustakumu
Lugha kwayo ni timamu, ujuwapo kutumia

Lugha ni mpelelezi, maovu kuwakasimu
Huwatowa palo wazi, kashuhudia kaumu
Yasifiwa na wajuzi, kuwa ni kitu adhimu
Lugha mkuu hakim, ujuwapo kutumia

Lugha huizuwa kazi, kutatiza mahakimu
Huwaacha kanwa wazi, wakili kitakalamu
Muhaliifu na jambazi, wakaishinda hukumu
Urongo huwa timamu, ujuwapo kutumia

Lugha iwe ni kiongozi, Kizungu au Kiamu
Iwekapo waziwazi, silabi na tarakimu
Huyakimu maongezi,yakasikizwa kwa hamu
Lugha huwa ni muhimu, ujuwapo kutumia.

Lugha ni mapinduzi, wanyonge na wajukumu
Kadhalika ni jahazi, ya nahodha muhitimu

Kufa maji haiwezi, si vina si miizamu
Lugha maji zam-zamu, ujuwapo kutumia

Maswali.

Eleza maudhui ya shairi hili
Eleza muundo wa shairi hili
Andika ubeti wa nne katika lugha ya nadhari/ nadharia
Taja huku ukitoa mifano, mbinu tatu za lugha alizotumia mshairi kuwasilisha ujumbe
Eleza maana ya msamiati kama ulivyotumika
Azizi
Uhasimu
Adimu.

4. *Soma mashairi yafuatayo kisha ujibu maswali :-*

SHAIRI A:

Tunda la elimu zote, wasema wanazuoni,
Ni kwamba mtu apate, kumtambua manani.
Ndipo hadhi aipate, akumbukwe duniani.

Elimu bila ukweli, haizidi asilani
Giza na nuru muhali, katu havitengamani,
Uwongo uje kwa ukweli, itue nuru moyoni.

Elimu ni kama mali, haichoshi kutamani,
Ni bora yashinda mali, taji la wanazuoni,
Elimu njema miali, iangazayo gizani.

Mtu hachomwi na mwiba, na viatu mguuni,
Ulimwengu una miiba, tele tele majiani,
Elimu ukiishiba, U salama duniani.

Wafu ni wasiosoma, watazikwa ardhini,
Hai ndio waulama, wapao maangani,
Elimu jambo adhima, aso nayo maskini

Elimu ina malipo, utayalipwa mwishoni
Pale uitafulapo, ujira usitamani
Mwanachuoni afapo, mbingu huwa na huzuni.

Haki ya kuheshimiwa, ni yao wanachuoni,
Wao wameongolewa, na ni taa duniani.
Kweli wanapojua, watoe bila kuhini.

Elimu bila amali, mti usio majani,
Haumtii kivuli, aukaliaye chini,
Inakuwa mushkeli, wa kushuri insani,

SHAIRI B

Inakera moyo
Hii anga ambayo
Huwasonya njiani
Watokao mashambani
Wa kusalimu kwa bashasha
Wanaoshinda kivulini.

Chini ya mwembe
Wa umma.

Inakera moyo
Hii sebule ambayo
Huwahini mezani
Wagotao nyundo kutwa
Wa kukabili chakula
Wanastarehe daima

Chini ya paa
La umma.

Maswali

- (a) Pendekeza kichwa kifaacho kwa kila shairi la A na B
- (b) Haya mashairi ni ya aina gani?
- (c) Taja sifa zozote **tatu** za kishairi katika shairi B
- (d) Taja mbinu ya lugha iliyotumiwa :-
 - (i) Katika mshororo wa mwisho wa ubeti wa saba katika shairi la A
 - (ii) Katika ubeti wa nne wa shairi la B
- (e) Fafanua kwa mukhtasari maudhui ya mashairi yote mawili
- (f) Andika ubeti wa mwisho wa shairi la A katika lugha nathari

(g) Taja na uonyeshe jinsi idhini ya ushairi ilivyotumika katika shairi la A

(h) Fafanua maana ya maneno haya kama yalivyotumika katika shairi:-

(i) Maulama

(ii) Wameongolewa

(iii) Wagotao

[iv] Huwahini

5.Soma shairi hili kisha ujibu maswali.

Jicho, tavumiliaje, kwa hayo uyaonayo?

Kicho, utasubirije, maonevu yapitayo

Kwacho, lijalo na lije, nimechoka vumiliyo

Naandika!

Moyo, unao timbuko, maudhi tuyasikiayo

Nayo, visa na mauko, wanyonge wayakutayo

Kwayo, sina zuiliko, natoa niyahisiyo

Naandika!

Hawa, wanotulimiya, dhiki wavumiliayo

Hawa, mamiya mamiya, na mali wazalishayo

Hawa, ndo wanaoumiya, na maafa wakutayo

Naandika!

Hawa, sioni wengine, kwao liko angamiyo

Hawa, uwapa unene, watukufu wenye nayo

Hawa, bado ni wavune, kwa shida waikutayo

Naandika!

Bado, wawapo mabwana, wenye pupa na kamiyo

Bado, tafauti sana, kwa pato na mengineyo

Bado, tuling'owe shina, ulaji pia na choyo

Naandika!

Maswali

(a) Shairi hili laweza kuwekwa katika bahari zipi?

(alama 4)

Thibitisha kila jibu lako.

(b) Eleza dhamira ya mshairi.

(alama 2)

- (c) Onyesha mifano miwili ya uhuru wa kishairi jinsi ulivyotumika katika shairi.
(alama 2)
- (d) Andika ubeti wa tatu kwa lugha nathari. (alama 4)
- (e) Tambulisha kwa mifano mbinu zozote mbili za sanaa katika shairi.
(alama 2)
- (f) Fafanua sifa za kiarudhi zilizotumika katika ubeti wa tano. (alama 3)
- (g) Eleza maana ya maneno haya kama yalivyotumiwa katika shairi.
(alama 3)
- (i) Zuiliko
- (ii) Wavune
- (iii) Wenye pupa na Kamiyo.

6.Soma shairi hili kisha ujibu mawali yanayofuata.

SABUNI YA ROHO

Ewe tunu ya mtima, kwa nini wanikimbia?
Ndiwe suluhu la zama, waja wakukimbilia,
Waja wanakutazama, madeni wakalipia,
Ndiwe sabuni ya roho, ndiwe mvunja mlima.

Ndiwe mafuta ya roho, walisema wa zamani,
Utanunua majoho, majumba na nyumbani,
Umezitakasa roho, umekuwa mhisani,
Ndiwe sabuni ya roho, ndiwe mvunja mlima.

Matajiri wakujua, wema wako wameonja,
Nguo zao umefua, wakupata kwa ujanja,
Sura Zao 'mefufua, Wanazuru kila nyanja,
Ndiwe sabuni ya roho, ndiwe mvunja mlima.

Ndiwe mvunja mlima, onana na masikini
Watazame mayatima, kwao kumekua wa duni
Wabebe waliokwama, wainue walio chini,
Ndiwe sabuni ya roho, ndiwe mvunja mlima.

Ndiwe mvunja mlima, wapi kapata uwezo?
Umezua uhasama, waja kupata mizozo,
Ndiwe chanzo cha zahama, umewaitia vikwazo,
Ndiwe sabuni ya roho, Ndiwe mvunja mlima.

Umevunja usuhuba, familia zazozana,
Walokuwa mahabuba, kila mara wagombana,
Roho zao umekaba, majumbani wachinjana,
Ndiwe sabuni ya roho, ndiwe mvunja mlima.

Nakutafuta kwa hamu, sabuni unirehemu,
Sinilipue ja bomu, sije kawa marehemu,
Niondoe jehanamu, ya ufukara wa sumu,
Ndiwe sabuni ya roho, ndiwe mvunja mlima.

Naondoka wangu moyo, nikuitapo itika
Fulusi wacha uchoyo, tatua yalonifika,
Nichekeshe kibogoyo, nami nipate kuwika,
Ndiwe sabuni ya roho, ndiwe mvunja mlima.

- (a) Mshairi anaongea na nani katika shairi hili? [alama 1]
(b) **Taja** majina mengine matatu aliyopewa huyu anayesemeshwa. [alama 3]
(c) Anayezungumziwa katika shairi hili amesababisha balaa **gani**? [alama 2]
(d) Mshairi anatoa mwito **gani** kwa mwenziwe? [alama 4]
(e) **Fafanua** maudhui ya ubeti wa sita. [alama 2]
(f) Mbinu kadha za uandishi zimetumiwa na msanii kuwasilisha ujumbe wake. **Taja** mbinu zozote **tatu** na uzitolee mifano katika shairi. [alama 3]
(g) **Fafanua** maana ya:
Sura zao “mefufua, wanazuru kila nyanja. [alama 1]
(h) **Andika** ubeti wa saba katika lugha nathari. [alama 4]

7.Soma shairi lifuatalo kisha ujibu maswali.

1. Lau dunia nanena, tuseme si ati ati,
Mauti kawa hakuna, katika wote wakati,
Vipi tungelisongana, tunaoishi tiati?
Lau hakuna mauti, vipi tungelisongana?

2. Dunia ingetatana, na kizazi katikati,
Huku kwazaliwa bwana, kule kwazawa binti,
Vipi tungeliona, na kuzaa hatuwati?
Lau hakuna mauti, vipi tungelisongana?

3. Lau mauti hakuna, tungenongana sharuti,
Kwa viumbe kukazana, wanadamu na manyati,
Vipi tungenijazana, kwa kusitawi umati?
Lau hakuna mauti, vipi tungenisongana?

4. Walakini subuhana, kapanga sisi na miti,
Ili tusizidi sana, si wengi na si katiti,
Maisha ya kupishana, yule ende yule keti,
Lau hakuna mauti, vipi tungenisongana?

5. Ndipo dunia kufana, ikawa kama yakuti,
Kwa uwezewe Rabana, kaipanga madhubuti,
Maisha kugawiana, kayagawa kwa mauti,
Lau hakuna mauti, vipi tungenisongana?

6. Njia ingekuwa hapana, pembeni na katikati ,
Sote tungenambatana, pa kulima hatupati,
Na njaa ingetutafuna, pa kulima hatupati,
Lau hakuna mauti, vipi tungenisongana?

7. Peleleza utaona, hayataki utafiti,
Kama tungenikongana , ingelikuwa ni bahati,
Vipi tungenisukumana, katika hiyo hayati?
Lau hakuna mauti, vipi tungenisongana?

8. Mbele sitakwenda tena, hapa mwisho nasukuti,
Yaeleni waungwana, shauri yake jabaruti,
Yote tuloelezana, katenda bila senti,
Lau hakuna mauti, vipi tungenisongana?

MASWALI

- a) Shairi hili ni la bahari gani? (alama 2)
- b) kwa kutoa mifano mwafaka onyesha jinsi mtunzi wa shairi hili alivyotumia uhuru wa utunzi (alama 2)
- c) Eleza muundo wa shairi hili (alama 4)
- c) Andika ubeti wa tano katika lugha nathari (alama 4)
- d) Tambulisha mbinu zozote mbili za lugha zilizotumiwa na mshairi (alama 4)
- e) Eleza maana ya maneno haya kama yalivyotumika katika shairi i)katiti

- ii) yakuti
- iii) Hatuwati
- iv) Nasukuti

(alama 4)

8.KIFO

1. 'likuwa tisini moja
'lipojikunja pamoja
Kutuaga mara moja
Safari moja kwa moja	2. 'lituachia vioja
Raha hatujaionja
Tumezidi na kungoja
Matumaini ya waja.
3. Kifo hatuna faraja
Baba livuka daraja
'likuwa wetu kiranja
Majonzi 'lituachia	4. Maisha 'mekosa haja
Na mama amejikunja
katwa auma viganja
Nyumba sasa inavuja
5. Vitamu nani taonja
Mali sasa imefuja
Mifupa tutaivunja
Mifugo katu uwanja	6. Kifo kwetu sisi waja
Tumaini hutuvunja
Ingawa ndio daraja
Haituweki pamoja

MASWALI

- 1. Eleza umbo la shairi hili. (alama 4)
- 2. Mshairi ana ujumbe gani ? (alama 2)
- 3. Taja mbinu zozote tatu za lugha alizotumia mshairi na uzitolee mifano kutoka shairi.(alama 6)
- 4. Andika ubeti wa tatu kwa lugha ya nathari. (alama 4)
- 5. Eleza maana ya mistari hii kama ilivyotumika katika shairi. (alama 2)
- i) Baba livuka daraja
- ii)Kutwa auma viganja
- 6. i) Mshairi ametumia mbinu gani katika maneno haya . (alama 1)
 - 'likuwa
 - 'lituachia
 - 'lipojikunja
- ii) Kwa nini akatumia mbinu hiyo? (alama 1)

9.Soma shairi lifuatalo kisha ujibu maswali yote.

KIPIMO NI KIPi?

Nitampa nani, sauti yangu ya dhati
Kwa kipimo gani, ingawa kiwe katiti

Amejanya nini, La kutetea umati
Kipimo ni kipi?

Yupi wa maani, asosita katikati
Alo na maoni, yasojua gatigati
Atazame chini, kwa kile ule wakati
Kipimo ni kipi?

Alo mzalendo, atambuaye shuruti
Asiye mafundo, asojua mangiriti
Anoshika pendo, hata katika mauti
Kipimo ni kipi?

Kipimo ni kipi, changu mimi kudhibiti
Utu uko wapi, ni wapi unapoketi
Nije kwa mkwapi, au ndani kwa buheti
Kipimo ni kipi?

(a) Eleza umbo la shairi hili	Alama 4
(b) Taja tamadhaliza usemi na kisha utoe mifano	Alama 3
(c) Taja na ueleze namna mshairi alivyotumia uhuru wa ushairi?	Alama 2
(d) Eleza maudhui ya shairi hili?	Alama 3
(e) Andika ubeti wa tatu kwa lugha nathari	Alama 4
(f) Eleza msamiati ufuatao kama ulivyotumiwa	Alama 4
(i) Katiti	
(ii) Gatigati	
(iii) Shuruti	
(iv) Mangiriti	

For Marking Schemes/Answers

Contact Mr Isaboke

0746-222-000

OR

0742-999-000

FOR THE FOLLOWING;

- ✓ **ONLINE TUITION**
- ✓ **REVISION NOTES**
- ✓ **SCHEMES OF WORK**
- ✓ **SETBOOKS VIDEOS**
- ✓ **TERMLY EXAMS**
- ✓ **QUICK REVISION KITS**
- ✓ **KCSE TOPICALS**
- ✓ **KCSE PREMOCKS**
- ✓ **TOP SCHOOLS PREMOCKS**
- ✓ **JOINT PREMOCKS**
- ✓ **KCSE MOCKS**
- ✓ **TOP SCHOOLS MOCKS**
- ✓ **JOINT MOCKS**
- ✓ **KCSE POSTMOCKS**
- ✓ **TOP SCHOOLS PREDICTIONS**
- ✓ **KCSE PREDICTIONS**
- ✓ **KCSE REVEALED SETS**

CALL/TEXT/WHATSAPP

0746 222 000 / 0742 999 000

mwalimuconsultancy@gmail.com

This is a Copyright Property of Mwalimu Consultancy Ltd.

***POWERED
BY
MR ISABOKE***